

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MÜZİK OYUN VE EĞLENCE

SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASIN
KORUNMASI ÇALIŞMALARI

KÜLTÜR KORUMA VE İNTERNET: DIŞ HEDİĞİ GELENEĞİ

Hilal ERDOĞAN AKSU¹

19. yüzyılda temelleri atılmaya başlanılan folklor disiplini, kaybolmaya başlayan kültürel değerleri keşfetme ve kaydetme düşüncesi ekseninde ve buna bağlı olarak bu değerlerden bir ulus yaratma amacıyla oluşmaya başlamıştır. İlk kıvılcımları Avrupa'da beliren romantik milliyetçi hareketler, Türk toplumunu da etkilemiştir. Dönemin aydınları yaşanan kültürel değişimlere karşı Türk halkına ait değerlerin ön plana çıkarılması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu amaçla kültürün korunması gerekliliğini "tespit, derleme ve arşiv" üçlüsü ekseninde dile getiren yazılar kaleme almışlardır. Türkiye'de folkloru konu alan ilkyazılar, kültürün bir an evvel derlenmesi ve kayda geçirilmesi yoluyla korunabileceği üzerinedir. Korumaya yönelik bir refleks olan derleme faaliyetinin kültürün korunmasında tek yol olarak görülmesi 19. yüzyıldan günümüze değin devam etmiş bir görüştü. Ancak folklorun bir disiplin olarak kabul edildiği ve terim olarak kullanılmaya başlandığı 19. yüzyıldan bugüne, kültürün sadece derlenerek korunamayacağı anlaşılmaya başlanmıştır.

Bugün, kültürü korumaya yönelik yapılan derleme ve arşivleme çalışmalarının gerçek anlamda kültürü korumada yetersiz kaldığı bilinen bir gerçektir. Günümüzde yaşatılmayan ve aktarılmayan bir kültürün korunduğu söylenemezken, söz konusu kültürün sürdürülebilirliği de tartışmalıdır. Sürdürülebilir bir kültür korumadan anlaşılması gereken "yaşatma" ve "aktarma" kavramlarıdır. UNESCO'nun 2003'de yürürlüğe konulan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde "koruma" terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamında kullanılmaktadır. "Buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dâhildir." (Oğuz, 2013: 234). Kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alan bir koruma yaklaşımını benimseyen SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, belgeleme, muhafaza etme, geliştirme, canlandırma ve kuşaktan kuşağa aktarmanın mümkün olduğu bir koruma anlayışı sergilemektedir.

¹ Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi, Sakarya/Türkiye, herdogan@sakarya.edu.tr

Bugüne kadar pek çok kişi tarafından pek çok tanımlanan kültür kavramı, doğası gereği dinamik bir yapıya sahiptir. Kültür, yaşanan çağa, mekâna, o mekânda ve zamanda yaşayan insanlara göre şekillenen bir yapıya sahiptir. Kültürün bu devingen yapısı onun zapturapt altına alınmasını engellemektedir. Kültürün doğasına aykırı olan söz konusu koruma yaklaşımı günümüzde SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi'nde de belirtildiği üzere mümkün görülmemektedir. Kültür koruma konusunda geçmişten günümüze iki farklı bakış açısının bulunduğunu dile getiren Emine Çakır, bunlardan birincisinin "dondurarak koruma", ikincisinin ise "yaşatarak koruma" olduğunu belirtir (2013: 78). Günümüz kültür koruma yaklaşımlarında benimsenmesi gereken tutum, "yaşatarak koruma" olmalıdır.

21. yüzyılın değişen toplum yapısı, beraberinde kültür taşıyıcısını, kültürün aktarıldığı kişiyi, kültürün mekânını ve kültürün aktarılış şeklini de değiştirmiştir. 1970'lerde Amerikalı halk bilimcilerin köylerin yok olmasıyla, halk kültürünün de yok olduğu yönünde kaygıları söz konusuydu. Alan Dundes'in "gelenek oluşturma yetisine sahip en az iki kişiden oluşan grupları" (2006: 16) halk olarak tanımlaması, beraberinde halkın ürettiği kültürün nerede aranması gerektiği konusunda da bir değişim yaratmıştır. Halk ve halk bilgisi üzerinde yaşanan değişim, bilginin üretim mekânını da değiştirmiştir. Zamanla malzemenin bulunduğu alan köyden, kente ve elektronik ortama dönüşebilmiştir. "1970'lerde Amerikalı halk bilimcilerin "birkaç yıl içinde artık var olmayacağı" üzerine tartışmalar yürüttükleri halk bilimi disiplini, internet aracılığıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Halk biliminin hatırı sayılır inceleme alanlarından birine dönüşen internetle ilgili araştırmalar, Türkiye'de son dönemlerde gerçekleştirilen çalışmalarda da kendisini açıkça gösterir." (Gürçayır Teke, 2014: 33). Ruhi Ersoy'un "Halk Bilimi Çalışmalarının Gelişimine Paralel Olarak "Alan Araştırması" Kavramını Yeniden Düşünmek" (Ersoy, 2012) adlı yazısında belirttiği üzere sanal ortam da artık halk bilimcilerin derleme yapabilecekleri bir alan haline dönüşmüştür. İnternetin alan olarak kullanılması ve buradan elde edilen verilerin analiz edilmesi 1990'lardan beri pazarlamacılar ve tüketici alışkanlıkları üzerine çalışanlar tarafından netrografik analiz yöntemi olarak bilinmekteydi (Gürçayır Teke, 2014: 33). Bugün netrografi yöntemi halk bilimciler tarafından da gelenek, görenek, inanış ve sözlü kültürde yaşanan değişimi tespit ve analiz etme şeklinde kullanılmaktadır. Bu çalışmada internet ortamının kültür korumadaki rolü geleneksel bir uygulama örneği üzerinden sorgulanacaktır. Geleneksel bir uygulama olan dış hediği geleneğinin internetteki durumu anne blogları üzerinden ortaya konulacak ve internetin, geleneğin geçirdiği dönüşüm ve aktarım şeklindeki etkisi incelenecektir.

Çocuğun ilk dışini kutlamaya yönelik uygulamalardan oluşan dış hediği töreni, geleneksel kültürde doğum sonrası yapılan uygulamaların en canlı örneklerinden biridir. Dış hediği töreni, SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi'nin yaşayabilirliğini güvence altına alma noktasında belirlediği beş başlıktan (Oğuz, 2013: 233-234) "toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler" başlığı altında değerlendirilebilir.

Yazıda, dış hediği geleneği özelinde internetin geleneğin aktarımında ve uygulanmasında yaşanan değişime etkisi anne blogları üzerinden analiz edilecektir. İnternet kullanan annelerin geleneğe bakışları, uygulamaları ve anlamlandırışlarının ortaya konulacağı bu çalışma ile internetin kültür korumadaki işlevi sorgulanacaktır. Söz konusu bloglardan elde edilen verilerin çalışmada kullanılması için blog kullanıcıları bilgilendirilmiştir. Veriler, aynen alıntılanmış, yazarların

anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama hatalarına müdahalede bulunulmamıştır. Alıntılanan verilerde araştırmacı tarafından vurgulanmak istenen kısımlar koyu renkli olarak gösterilmiştir. İnternette elde edilen veriler ışığında diş hediği töreninin nasıl korunduğu, yaşatıldığı ve aktarıldığı sorularının tartışılacağı çalışmada internetin kültür korumadaki rolü ortaya konulacaktır.

İnsanın bir hayattan bir başka hayata geçişini ifade eden dönemlerden biri doğumdur. Doğum ile başlayan insan hayatı beraberinde insan hayatının bu dünyadaki sonu anlamına gelen ölüme kadar sürecek ritüelleri beraberinde getirir. İnsanın hayatı doğumdan ölüme kadar törensel bir hikâye oluşturmaktadır. Bu hikâyeyi oluşturan belli başlı bölümler vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Hayatın geçiş dönemlerini oluşturan bu evreler, insan yaşamının en ritüelistik, en törensel dönemleridir. Bu evreler, arkalarında mit ile anılan bir dünya ile bu anlamların temsili olan pek çok uygulamayı içermektedir. Doğum evresini oluşturan geçiş dönemi içinde yer alan çocuğun ilk dişinin çıkması hadisesi bunlardan biridir. Dişin çıkması yeme alışkanlığının büyük ölçüde değişmesi anlamına geldiğinden Türk toplumu tarafından kutsanması gereken bir dönem olarak addedilmiştir. Ayrıca dişin çıkması gibi zorlu bir dönemde çocuğun kötülüklerden korunması ve bu sevincin çevre ile paylaşılması söz konusudur. Sedat Veyis Örnek, çocuğun dişinin çıkması üzerine yapılan bu törende yiyeceği kutsama, çocuğun rızasını arttırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra çocuğun dişinin sağlam olması isteğinin yer aldığını belirtmektedir (1995: 162). “Diş aşısı”, “diş bulguru”, “diş buğdayı”, “diş hediği” isimleriyle anılan bu törenin yaygın adı “diş hediği”dir (Örnek, 1995: 163). Örnek, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* isimli eserinde farklı yörelerde yaptığı derlemelerden örnekler vermek suretiyle diş hediği uygulamasının birbirine benzer olmakla birlikte farklı uygulamalarına yer vermiştir (1979: 192-195).

Türkiye'nin pek çok yöresinde görülen diş hediği uygulaması, yörelere göre ufak tefek farklılıklar içermektedir. Buna rağmen törenin genel yapısı şöyledir: Çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kimse çocuğun üzerindeki kıyafeti yırtar ve ona yeni bir kıyafet hediye alır. Bunun üzerine aile buğday, nohut, mısır, fasulye türünde baklagilleri suda kaynatarak diş hediği yapar; hediğin üzeri çeşitli kuru yemişlerle süslenir. Akrabaların, komşuların ve yakınların eve çağırılmasının ardından bir çarşaf üzerine oturtulan çocuğun önüne ayna, makas, kalem, kuran, altın gibi eşyalar konur ve çocuğun içinden birini seçmesi beklenir. Her birinin ayrı anlamı olan bu eşyalardan çocuk hangisini seçerse o anlamı taşıyan mesleği ilerde yapacağı anlamı çıkarılır. Örneğin; makas seçerse terzi olacak, kalem seçerse okuyacak, kuran seçerse dindar olacak gibi. Bu seçimden sonra çocuğun başından aşağı hedik dökülür ve çocuğun kaç dişi çıkmışsa o kadar buğday tanesi çocuğa sağlam dişleri olması amacıyla yutturulur. Hediğin gelen misafirlere ikramıyla çocuğun ilk dişi kutsanmış, bundan sonra gelecek olan dişlerinin sağlam olması dilenmiş olur. Çocuk için hediyeler getiren misafirlerin çocuğun yeni çıkacak dişleri ve geleceğiyle ilgili iyi dilekleriyle tören tamamlanmış olur. Elektronik ortamda yapılan çalışmada çeşitli site ve anne bloglarında bu geleneğin yaşatıldığı görülmüştür. Yüz yüze iletişimin yerini sanal ortamlardaki iletişimin aldığı günümüz toplumlarında internet artık geleneğin yaşatıldığı, duyurulduğu ve aktarıldığı yer konumundadır. Özellikle eğitilmiş ve kariyerli annelerin oluşturduğu bloglarda, anneler çocuklarıyla ilgili gelişmeleri paylaşmaktadırlar. Bu paylaşımlarda çocuk gelişimi ve eğitimine yönelik yenilikçi yöntemlerin duyurulması ve blog ziyaretçilerinin yorum ve katkıları söz konusudur. Bloglarda diş hediği gibi geleneksel bir uygulamaya da yer verildiği görülmektedir. Diş hediği geleneğini internet ortamındaki bu paylaşım sitelerinden takip etmek, geleneğin günümüzde nasıl yaşatıldığını

ortaya koyması yönüyle önemlidir.

İnternetin gelenek aktarımındaki rolü anne bloglarında açıkça görülmektedir. Yurtdışında yaşayan ve klinik psikolog olduğu anlaşılan bir anne, blogunda diş hediği geleneğiyle ilgili şunları yazmıştır:

*“Yurtdışında yaşadığım için midir nedir, son yıllarda bu tip gelenekleri yaşatmaya azmetmiş haldeyim. Daha önce bebeğin “40 banyosu ve 40 uçurması” geleneğinden burada bahsetmiştim, şimdi de ilk dişi çıkan bebeğe yapılan “Diş Buğdayı” ya da bazı yörelerde anıldığı gibi “Diş Hediği” geleneğimizden bahsedeceğim. **Açıkçası ben bu geleneği bebeğim olana ve anne bloglarını okumaya başlayana dek hiç duymamıştım, hiç görmemiştim ama bana çok sevimli ve neşeli bir gelenek gibi geldi ve aslında çoooook eski bir Anadolu geleneği ama biz Y kuşağı Amerikan filmleriyle ve kültürüyle harmanlanıp büyüdüğümüz için “tooth fairy”yi mesela çok daha iyi biliyoruzda bu geleneği hiç duymamış olabiliyoruz. Olmayalım :)”** (öğrenen anne).*

Kendi kültürünü bilmemeye yönelik öz eleştiri içeren bu ifadeler, geleneğin anneden kızına geçen klasik bir aktarımla gerçekleşmediğini göstermektedir. “Anne bloglarını okumaya başlayana kadar” bu geleneğin haberdar olmama ifadeleri kişinin geleneği elektronik ortamdan öğrendiğini göstermektedir. Bir başka anne de bu geleneğin, takip ettiği bir internet sitesi sayesinde haberdar olduğunu belirtmektedir:

“Aslına bakarsanız oğlum olmadan önce adını hiç duymadığım bir olaydı bu diş buğdayı partisi. Ben geleneklerden pek anlamam ve bilmem lakin insanın evladı olunca onunla ilgili herşeyden haberdar olup yapmak istiyor. Benim bu parti ile tanışmam da üye olduğum internet sitesi sayesinde oldu. Dişleri çıkan bebeklerin anneleri diş buğdayı partisi fotolarını paylaşıyorlardı.” (Kaan’ın güncesi).

*“Misafirlerim için hazırladığım diğer bir sürpriz bir diş buğdayı geleneği: Diş buğdayı bardaklarından birinin içine streç filme sararak attığım 5 kuruş (Esasen bir çeyrek altın atılmış ama ben biraz cimriyimdir:) Bardağında bu 5 kuruşu bulan misafir kızımaya hediye alacak. Bu işin raconu böyleymiş:) **Ben de internette yaptığım araştırmalardan öğrendim; söyleyenlerin yalancısıyım:)”** (sormabulmadünyası çokbilmiş).*

“Yemek faslı bitince sıra buluşmamıza vesile olan Aras’a Diş Buğdayı ritüellerini gerçekleştirmeye geldi. İnternette okuyup araştırdığım bilgilere dayanarak Aras’ın dişlerinin rahat, düzgün ve inci gibi çıkması için iyi temennileri simgeleyen bir kaç şey yaptık önce.” (yemekhane).

Bahsedilen annelerin ortak özelliği diş hediği geleneğinden çocukları olduğunda haberdar olmalarıdır. Bu durum, geleneğin yaşamasında etken rol oynayan kuşaktan kuşağa aktarımdaki “anneden görerek öğrenme” olgusunun dönüşümü göstermektedir. Ancak gelenek, kendine her koşul altında bir aktarım aracı bulabilmektedir. Annelerin geleneği internet ortamında

öğrenerek uygulamaları buna en güzel örnektir. Yukarıdaki durum, Koiva ve Vesik'in, "Aracılı ve yazılı iletişim özellikleri olan dolaylı iletişim, geleneksel ve yeni mirasın yayılmasını e-posta ve web sayfalarıyla garanti altına almıştır." (2014: 182) şeklindeki sözlerini destekler niteliktedir. İnternet, artık sadece yeni oluşumların anında duy(r)ulduğu bağlam değil aynı zamanda aktarımı yüz yüze sağlan(a)mayan geleneklerin de yayılmasını sağlayan bir bağlam oluşturmaktadır.

Blogların aynı zamanda yeni arkadaşlıklar edinme noktasında da kullanıldığı görülmektedir. Birbirlerinin bloglarını takip eden anneler, tecrübelerini paylaşmanın yanı sıra, özel günlerinde birbirlerini evlerinde de ağırlamaktadırlar. "Blog buluşması" adı altında yapılan bu etkinliklerden bir anne şöyle bahsetmektedir:

"Blog buluşmalarımızda evsahibi olma sırası bendeydi, bahane İpek'in dış buğdayı oldu... Buluşmalar İpek'in doğumundan önce de sonra da bütün güzelliğiyle devam etti, hemen hemen hepsine de katıldık büyük zevkle." (Klübem)

Akrabalar ve komşuların katılımıyla gerçekleşen dış hediği töreninde internetin hayatlara girmesiyle birlikte, "sanal arkadaşlar"ın da ete kemiğe bürünerek kişilerin hayatlarına dâhil olması söz konusudur. Yeni bir ortam olan internet beraberinde yeni arkadaşları ve yeni grupları da meydana getirmektedir. Blog üzerinden yapıldığı duyurulan tören, blog takipçilerinin katılımıyla gerçekleşmektedir.

Anneler internet aracılığıyla öğrendikleri dış hediği geleneğinin uygulama aşamalarını ve hediğinin pişirilişinin tarifini yine internette paylaşmaktadırlar. Neredeyse her annenin blogunda dış hediği tarifi bazen de yeni eklemelerle yapılan hedik tarifleri vardır. Annelerin dış hediğinin yapıldığı da internet ortamında öğrenmeleri durumu söz konudur.

İncelenen blog annelerinin geleneğin içeriğini boşaltmadan salt bir parti formatında geleneği yaşatmadıkları görülmektedir. Annelerin, geleneğin kökeninde var olan ve anlamları olan uygulamaları da yerine getirdikleri görülmektedir:

"Dış buğdayı töreninde bebeğe kıyafet alınmaz. Bakır bir eşya almak adettendir. Bakır eşya almayan para verir. Biriken parayla da bakır bir eşya alınır. Burada bakırın anlamı dişlerin bakır gibi sağlam olması düşüncesidir. İşte bizde bu güzellikleri kızımıza yaşatmak istedik." (neşeli günler).

Kars ve Erzurum çevresinde çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kişinin, aileye demir veya madenî nesne hediye verirse, çocuğun dişlerinin demir gibi sağlam olacağı inancı yaygındır (Kalafat, 1999: 93). Yukarıdaki örnekte bu uygulamanın devam ettirildiği görülmektedir.

"Geleneğe göre, dış buğdayına çağrılan misafirlerin dişlerinin temiz, güçlü, düzgün ve sağlıklı olması gerekiyormuş (!) bu nedenle arkadaşlarım arasından en güzel dişileri davet ettim valla kendimi de biraz dış-ırkçı hissettim ayol!" (öğrenen anne).

Pişirilen hediği, öncelikle dışı güzel birinin yemesi gerektiği ve hediğinin dışı güzel olan biri tarafından yenilmesinde, "benzer benzeri etkiler" ilkesinden hareketle yapılan büyüsel bir davranış söz konusudur (Karakaş, 2012: 77). Gelenekteki bu uygulama törene çağrılanların dişlerinin

güzel, düzgün ve sağlıklı olmasına dikkat edilmesi şeklinde devam ettirilmektedir.

“Diyarbakır’da çocuğun ilk dişini gören kişi, annesi olursa, bunu belli etmez. Kayınvalidesine “Anne bu çocuğa bir bak rahatsız mıdır nedir?” gibi sözler söyleyerek çocuğu kayınvalidesine verir. Kayınvalide çocuğu kontrol eder, bu sırada çocuğun diş çıkardığının farkına varırsa çocuğa altın almak zorunda kalır.” (Karakaş, 2012: 77). Blog annelerinden birinin bu geleneği aynen tekrarladığı görülmektedir:

“... İlk dişlerimiz alt komşumuz İknur teyzemiz tarafından görüldü... Dişleri ilk gören kişinin Kaan’ı baştan aşağı giydirmesi adettenmiş, nitekim sağolsun süper teyzesi bu geleneği yerine getirerek Kaan’ın kıyafetlerini aldı. Gelgelelim babaanne faslına; biz babaannemize ziyarete gittiğimizde dişlerden hiç bahsetmedik, maksat (tabii işin esprisini) babaannemiz kendi görsün de bir hediye de ondan kapalım :) Oğlumun huysuzluklarından dişlerinin gelmek üzere olduğunda bilen babaannemize bak bakalım dişler ne durumda, bir belirti var mı diyerek pası attık:) babaannemizde ‘aaa dişler çıkmış’ sevinç naraları içerisinde torununun çıkan dişlerini bize (yeniden) müjdeledi:). **Tabi gelenek yerine getirildi ve bir takım da ondan kaptık:.)**” (Kaan’ın güncesi).

Diş hediği törenin en ritüelistik uygulaması çocuğun temsili olarak meslek seçimini yapmasıdır. İncelenen anne bloglarının hepsinde yapıldığı görülen bu uygulama ile çocuğun önüne konulan nesnelere birini seçmesine dayalı olarak ileride yapacağı meslek hakkında tahminde bulunmaktadır.

“Daha sonra sıra “Maya’yla gelecek okuma”ya geldi, bu da adetmiş. Maya’yı kucağıma aldım ve masa üstünde önüne kitap (anası gibi okuyacak mı?), kalem (babası gibi tasarımcı ya da büyük teyzesi gibi yazar mı olacak?), çöl gülü (anne babası gibi seyyah mı olacak?), termometre (anane ve dedesi gibi doktor mu olacak?), kaşık (büyük teyzesi gibi hamarat bir aşçı mı olacak?), fotoğraf makinasının lens kapağı (fotoğrafçı ya da sanatçı mı olacak?) ve yunus (doğa ve hayvancıklarla ilgili bir işi mi olacak?) koyduk ve ilk elini neye atarsa o olacağına inanıldığı için, Maya’nın iki elini birden açıp aynı anda hem kaleme hem de yunusa saldırmasını da çok hayra alamet olarak gördük. Yaşasın hayvan sever yazar kızım benimmm!” (öğrenen anne).

“Sıra geldi meslek seçimine. Yere serdiğimiz örtünün üzerine hesap mak., kitap, ayna, makas, ekmek, kredi kartı, ilaç kutusu, top ve son olarak mouse koyduk. Hesap makinesiyle fare arasında gidip gelmesine rağmen oğlum tercihini fareden yana kullandı. Dayısı gibi bilgisayar mühendisi olacak galiba:)))” (Kaan’ın güncesi).

“Yemek faslından sonra meslek seçimi ve İpek’in başından diş buğdayı dökme seremonisi de yaptık. Meslekleri temsilen: lens kabı: göz doktoru, ilaç kutusu: eczacı, stetoskop: doktor, cetvel: mühendis, defter: yazar, pasaport: diploma, araba anahtarı: gezgin hiç kötü meslek seçimi şansı bırakmadık yani İpek’e” (klübem).

Belli meslekleri simgeleyen belli nesnelerin çocuk tarafından seçilmesine dayalı bu uygulamada yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere değişen yaşam koşullarıyla yeni mesleklerin yeni nesnelerle uygulamaya eklendiği görülmektedir. Geçmişten gelen bir geleneğin yaşadığı çağa göre kendini güncellediği söylenebilir.

Gelenekle internette tanışan anneler geleneğe karşı bir sempati duymaktadırlar. Buna örnek olarak bir annenin **“Yani her halikarda ne kadar güzel ve pozitif bir gelenek, hemen uygulanmalı!”** (öğrenen anne) sözleri verilebilir. Bir başka anne geleneğe olan merakını şu sözlerle dile getirmektedir:

“Ne yalan söyleyeyim o fotoları gördükçe bu dış buğdayı partilerine merak saldım ve giderek daha çok gaza geldim. Sonra da benim oğlumun dışı çıktığında bende yapmak istiyorum diyerek başladım araştırmaya. (...) Araştırdıkça gaza geldim. Kaan’ın dışı çıktığında bende yapmalıydım, heyecanlandım ve dışlerinin çıkmasını sabırsızlıkla bekledim.” (Kaan’ın güncesi).

“Bana gelenekçimi dersiniz ne dersiniz bilmem ama ben çok severim eski örf ve adetlerimizi yaşatmasını. Eskide diye başlayan cümleleri insanlar pek sevmez ama bu başka gerçekten yaşatılmaya değer bir geleneğimiz.” (neşeli günler).

William Bascom’un “Folklorun Dört İşlevi” adlı makalesinde bahsettiği dört işlevden biri olan folklorun eğlence işlevinin (2014: 78), bu geleneğin anneler tarafından beğenilip, uygulanmasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Annelerin, internette ki sitelerden ve bloglardan fotoğraflarını görerek öğrendikleri dış hediği törenini uygulama istekleri geleneğe karşı duydukları sempati ile açıklanabilir. Bu durumun oluşmasında gelenek üzerinden oluşturulan dış pastaları, dışım çıktı süsleri, ev süslemeleri, misafirlere hazırlanan dış temalı hediyeler gibi pek çok piyasa ürününün cazibesinin etkili olduğu söylenebilir.

Dış hediği töreninin “dışım çıktı” temasıyla oluşturulan ev süsleri, hediyelekler, pasta ve kurabiyelerle cazibesi arttırılmakta ve geleneğe parti süsü verilmektedir. M. Öcal Oğuz, unutulmuş ve yaşatılan somut olmayan kültürel mirasların “gelenek” ve “geçiş” tanımlarını akılda tutan bir yaklaşımla kuşaktan kuşağa aktarımını, canlandırılmasını, yeniden üretimini ve üretimin endüstrileşmesini desteklenmesi gerektiği söyler (2013: 97). Dış hediği gibi geleneksel bir uygulamanın kültür endüstrisinin desteğiyle yeniden üretilip, canlandırıldığı görülmektedir.

Metin Ekici, “gelenek” kavramı içinde, mutlaka vurgulanması gereken önemli unsurlar arasında “yaratıcılık” ve “değişme” kavramlarının yer aldığını belirtmektedir. Birbirine zıt iki kavram gibi görünen “gelenek” ve “değişme” kavramları her kuşakta değişen kültürel çevre ve özellikle kültürün teknolojik yönü (2011: 20), bu iki kavramın yan yana anılmasını gerekli kılmaktadır. Teknoloji ve değişen kültür çevresi gelenekleri dönüştürmektedir. Sadece yaşadığı yüzyılın gereklerine ayak uydurmayı başarabilen gelenekler yaşamaya devam edebilmektedir. Geleneklerin yaşayabilmesi için de değişim ve gelişim gereklidir. Dış hediği geleneğinin hem gelenekten beslendiği hem de çağın gereklerine uygun olarak kendini güncellediği görülmektedir.

“Gelenek” terimini halk bilimi anlamında; “Eskiden beri devam edip gelen, gayri resmi yol

ve yöntemlerle kazanılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan ve zamanın ihtiyaçlarına göre her kuşakta belli ölçüde bireysel yaratıcılığa ve değişmeye ve de gelişmeye izin veren bilgi, hareket ve materyal ürünleri üretme ve kullanma tarzı” şeklinde tanımlayan Ekici (2011: 20), geleneğin değişim, gelişim ve yaratıcılık özelliklerini vurgulamıştır. Dış hediği geleneğinin internet ortamındaki durumunun incelendiği bu çalışmada, geleneğin aktarım ortamının ve geleneğin taşıyıcılarının değiştiği, geleneğe yeni formlar eklenerek geliştiği ve geleneği sürdürenlerin gelenek üzerindeki yaratıcılıkları ortaya konulmuştur. Alan olarak internetin kullanıldığı bu çalışma ile dış hediği geleneğinin değişip dönüşerek, gelişerek ve yeniden yaratılarak internet ortamında yaşatılarak korunduğu görülmüştür. Bu çalışma ile bir yandan dış hediği geleneğinin bugün nasıl yaşatıldığı ve dolayısıyla da korunduğu ortaya konulurken; bir yandan da internetin kültür korumada bir aktarım ve yaşatım aracı olarak kullanıldığı ve kullanılabileceği görülmüştür. Yeni nesil kültür taşıyıcıları için internet, kültürlerini daha kolay ve hızlı bir şekilde tanıtmaya ve aktarmaya imkânı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bascom, William R. (2014). "Folklorun Dört İşlevi", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II*. Oğuz, M. Öcal vd. çev. Ferya Çalış. Ankara: Geleneksel Yay. s. 71-87.
- Çakır, Emine (2013). "Türk Folklor Tarihinde Gizli Kalmış Bir Manifestocu: Abdülaziz Bey ve Kültür Koruma Yaklaşımı", *Millî Folklor*. Yıl: 25, Sayı: 99, s. 77-90.
- Dundes, Alan (2006). "Halk Kimdir?", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Oğuz, M. Öcal vd. çev. Metin Ekici. Ankara: Geleneksel Yay. s. 11-27.
- Ekici, Metin (2011). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yay.
- Ersoy, Ruhi (2012). "Halk Bilimi Çalışmalarının Gelişimine Paralel Olarak 'Alan Çalışması' Kavramını Yeniden Düşünmek", *Millî Folklor*. Yıl: 24, Sayı: 94, s. 5-13.
- Kalafat, Yaşar (1999). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Karakaş, Rezan (2012). "Diyarbakır'da Bebeğin İlkleri: Hedik, Köstek Kesme Törenleri ve Çocuklara Yönelik Halk Hekimliği Uygulamaları", *Karadeniz*. Yıl:4, Sayı:16, s. 74-87.
- Koiva, Mare ve Liisa Vesik (2014). "21. Yüzyıl Başında Çağdaş Halk Bilimi, İnternet ve Topluluklar", *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar IV*. Oğuz, M. Öcal vd. çev. Emine Çakır. Ankara: Geleneksel Yay. s. 182-195.
- Oğuz, M. Öcal (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yay.
- Örnek, Sedat Veyis (1979). *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Örnek, Sedat Veyis (1995). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Yaralanılan Bloglar
- <http://ogrenenanne.blogspot.com.tr/2013/11/dis-bugday-gelenegi-ve-tarifi.html>
- <http://burcu-kaan.blogspot.com.tr/2012/06/dis-bugday-partimiz.html>
- <http://klubem.blogspot.com.tr/2012/05/ipekin-dis-bugdayi-partisi.html>
- <http://elifsultan1.blogspot.com.tr/2013/06/kizimin-dis-hedigi-dis-bugdayi.html>
- <http://sormabulmadunyasi.blogspot.com/2010/09/dis-bugday-partisi-yapmal-mym.html>
- <http://yemekbahane.blogspot.com.tr/2012/03/bir-blogger-toplantisi-vesilesi-arasa.html>